

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ОСВІТЯН-ВПО ДО НОВИХ УМОВ ЖИТТЯ І ПРАЦІ

Юлія Короткова – докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри правничої лінгвістики Національної академії внутрішніх справ (м.Київ), y.korotkova1201@ukr.net

Після початку повномасштабної війни, розпочатої російською федерацією проти українського народу, вітчизняна освіта зазнала великих втрат. Серйозною проблемою стала колосальна руйнація закладів освіти усіх рівнів, евакуація і релокація освітніх установ до більш безпечних місць, виїзд з України значної кількості здобувачів освіти та педагогів.

За даними аналітичного звіту «Вища освіта в Україні: зміни через війну», підготовленого фахівцями Аналітичного центру «ОсвітАналітика» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, станом на 300-ий день повномасштабної війни в Україні загалом зруйновано 361 заклад освіти і ще 2 556 пошкоджено. Найбільше зруйновано закладів вищої та фахової передвищої освіти у Запорізькій та Донецькій областях, а пошкоджено – у Харківській області. Більше 6 млн осіб вимушено покинули територію України через воєнні дії. Станом на кінець вересня 2022 року 4,18 млн осіб зареєструвалися у країнах Європи для тимчасового захисту. Понад 8 млн осіб стали внутрішньо переміщеними особами. Значна частина залишилася на тимчасово окупованих територіях. Загалом війна призвела до масштабних переміщень населення, що, без сумніву, вплинуло на українську систему вищої освіти, зокрема надання освітніх послуг. За доступними даними, 665 тисяч студентів та учнів шкіл (16% від загальної кількості) та 25 тисяч освітян (6% від загальної кількості) покинули територію України [1, с. 32-33]. Звісно, що станом на сьогодні ці цифри суттєво збільшились.

На нашу думку, дбайливого ставлення і піклування з боку держави потребують не лише здобувачі освіти, а й педагоги, які стали внутрішніми переселенцями, і не лише з 2022, а й з 2014 року. Величезна кількість освітян України уже тривалий час (від 2,5 до 10 років) перебувають у стані постійного стресу через вимушені переїзди з міста до міста, з однієї орендованої квартири до іншої. При цьому вони мають бути завжди готовими до якісного виконання своїх професійних функцій й постійно зростаючих вимог, що висувуються до сучасного педагога. Особливо, на нашу думку, потерпають викладачі вищої школи, які, окрім навчального навантаження, мають активно займатись науково-пошуковою діяльністю, яка потребує значних фінансових витрат. Наприклад, оплата публікації статті у фаховому виданні України коливається від 1200 до 1500 гривень, участь у Всеукраїнській чи міжнародній конференції – від 150 до 450 гривень, участь у зарубіжній конференції – від 600 гривень, участь у зарубіжному стажуванні може сягати 5000 гривень, а підвищення

кваліфікації може коштувати педагогу від 1500 до 5000 гривень. Виникає питання: яким чином педагог з числа ВПО із середньою заробітною платою 15000 гривень має утримувати неповнолітніх дітей, оплачувати місячну оренду житла, задовольняти свої елементарні потреби, пов'язані з харчуванням, отриманням медичних послуг тощо, і при цьому віднайти кошти для наукових публікацій.

Ситуація ускладнюється й тим, що з березня 2024 року велика кількість педагогів-ВПО була позбавлена соціальних виплат на проживання через буцім-то завеликий дохід, який перевищує 9444 гривні.

Така політика уряду призводить до того, що значна частина освітян-ВПО або продовжує виїжджати з країни, або повертається на окуповані території (особливо ті, у кого вціліло житло), або приймає рішення кардинально змінити своє професійне життя шляхом спроб реалізації себе в інших сферах.

Якими можуть бути шляхи вирішення зазначеної проблеми.

Опитування педагогів засвідчило, що найбільше їх хвилює питання відсутності житла. Освітяни зазначають, що саме це не дозволяє їм жити повноцінно, змушує постійно нервувати і навіть впадати в депресійні стани. Опитувані зауважували, що вони виконують такий самий обсяг робіт, як і їхні місцеві колеги, але, на відміну від останніх, більшу частину заробітної плати змушені віддати за оренду житла. Педагоги підкреслюють, що коли вони отримували соціальні виплати, це було не настільки обтяжливим, утім після скасування грошової допомоги люди почали відчувати себе ошуканими, знедоленими і геть виснаженими морально. З огляду на вищезазначене, одним із шляхів покращення ситуації є вирішення житлових проблем освітян-ВПО або повернення їм соціальних виплат на проживання.

Другою проблемою є погіршення здоров'я педагогів, особливо тих, які приїхали із зони активних бойових дій. Вважаємо, що для таких педагогів мають діяти державні програми психологічної підтримки, медичної допомоги та літнього оздоровлення.

Ще одним із шляхів допомоги освітянам-ВПО має бути надання можливостей безкоштовної публікації результатів їхніх наукових досліджень.

На сьогодні більшою мірою, на наш погляд, про педагогів-ВПО турбуються громадські організації. Зокрема, ГО «Прогресильні» [2] активно займається розширенням можливостей розкриття особистісного й професійного потенціалу для прогресивних освітян, студентів, публічних управлінців, у тому числі внутрішньо переміщених осіб. ГО у 2023–2024 навчальному році двічі ініціювала безкоштовні курси підвищення кваліфікації для викладачів ЗВО із наданням відповідних сертифікатів.

Не можна не відмітити діяльність ГО «Українська асоціація дослідників освіти» (УАДО) [3], яка постійно пропонує участь у безкоштовних наукових заходах, грантові пропозиції, у яких можуть узяти участь члени УАДО. Чудовою ідеєю є організація Літньої школи резильєнтності, яка вже двічі була проведена в мальовничих Карпатах (м. Ворохта – 2023, с. Криворівня – 2024). Учасниками Школи можуть стати усі члени УАДО, при цьому особлива увага надається педагогам-ВПО та освітянам, які проживають у небезпечних регіонах, де ведуться активні бойові дії. Усі учасники школи відмічають високу якість організації її роботи, майстерне поєднання навчання і відпочинку, чого так бракує українським вчителям і викладачам. Педагоги із числа ВПО зазначали, що це була єдина можливість для них змінити обстановку, перезавантажитись, позитивно налаштуватись на новий навчальний рік.

Таким чином, в умовах воєнного стану держава має більше піклуватись про освітян, особливо тих, які опинились у складних життєвих обставинах. Адже змучений і втомлений життєвими негараздами педагог вряд чи зможе ефективно виконувати свої професійні обов'язки.

Список використаної літератури

1. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт / Є. Ніколаєв, Г. Рій, І. Шемелинець. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с.
2. ГО «Прогресильні». URL : <https://www.progresylni.org/> .
3. Українська асоціація дослідників освіти. URL : <https://www.uera.org.ua/> .